МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Виконав: студент 4 курсу групи 6.2312-з
спеціальності: 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота»
М.О. Остапенко

Керівник: д. філос. н., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи Масюк О.П.

Рецензент: професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, професор Приймак О.М.

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 231 «Соціальна робота»
Освітньо-професійна програма «Соціальна робота»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І.Бутченко
«____»_____2026 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Остапенку Микиті Олександровичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Соціальний супровід поранених військовослужбовців
керівник роботи Масюк Олег Петрович, д.філос.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «12» грудня 2025 року № 1795-с

2. Строк подання студентом роботи 09 червня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи: Бриндіков Ю. Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи: монографія. Хмельницький: Поліграфіст, 2018. 372 с.; Ломакін Г. І. Соціально-психологічні складові соціальної роботи з учасниками бойових дій : метод. посіб. Харків : Оберіг, 2014. 130 с.; Пєша І. В. Соціальний супровід як форма комплексної соціальної допомоги. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 11(2). С. 193-199.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1. Дослідити соціальну підтримку як феномен в давній історії. 2.Уточнити основні поняття, які використовуються в даній науковій роботі. 3. Дослідити підходи та методи соціального супроводу поранених військовослужбовців. 4. Дослідити нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців. 5.Дослідити принципи, моделі та методи соціального супроводу поранених військовослужбовців. 6. Зробити аналіз діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців з допомогою напівструктурованого інтерв'ювання. 7. Розробити рекомендації щодо вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

_____

_____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Масюк О.П., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2026	02.02.2026
Розділ 2	Масюк О.П., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2026	11.03.2026
Розділ 3	Масюк О.П., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2026	03.04.2026

7. Дата видачі завдання 20 січня 2026 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2025	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2026	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2026	*виконано*
4.	І розділ	Лютий – березень 2026	*виконано*
5.	ІІ розділ	Березень – квітень 2026	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Квітень – травень 2026	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2026	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень – червень 2026	*виконано*

Студент _____ М.О. Остапенко

Керівник роботи _____ О.П. Масюк

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ І.С. Цапліна

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 57 сторінок, 43 позицій у списку літератури.

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ, ПОРАНЕННЯ, РЕАБІЛІТАЦІЯ

Мета дослідження: розкрити та проаналізувати сучасний стан та перспективи оптимізації соціального супроводу поранених військовослужбовців.

Об'єкт дослідження: соціальний супровід як складова соціальної роботи в умовах війни.

Предмет дослідження: сучасний стан та перспективи оптимізації соціального супроводу поранених військовослужбовців.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, аналіз і синтез, класифікація і систематизація, аналіз документів.

Гіпотеза: соціальний супровід поранених військовослужбовців потребує вдосконалення через появу нових викликів та потреб військовослужбовців в умовах російсько-української війни.

Висновки: соціальний супровід поранених військовослужбовців потребує вдосконалення через появу нових викликів та потреб в умовах російсько-української війни. Це пов'язано із технологічним прогресом в озброєнні, зміни тактик війни, збільшення руйнівної сили озброєння та стрімкою зміною уявлень про ведення війни в сприйнятті людей.

SUMMARY

The qualification work consists of 57 pages and 43 references in the list of literature.

SOCIAL SUPPORT, SERVICEMEN, INJURIES, REHABILITATION

The purpose of the study: to examine and analyze the current state and prospects for optimizing social support for wounded servicemen.

The object of the study: social support as a component of social work under wartime conditions.

The subject of the study: the current state and prospects for optimizing social support for wounded servicemen.

Research methods: analysis of scientific sources, analysis and synthesis, classification and systematization, document analysis.

Hypothesis: social support for wounded servicemen requires improvement due to the emergence of new challenges and the changing needs of military personnel in the context of the russian-ukrainian war.

Conclusions: social support for wounded servicemen requires improvement due to the emergence of new challenges and needs in the context of the russian-ukrainian war. This is related to technological advances in weaponry, changes in warfare tactics, the increasing destructive power of weapons, and rapid changes in people's perceptions of warfare.

ЗМІСТ

ВСТУП… 3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ……6
1.1. Історія розвитку соціальної підтримки поранених військовослужбовців……..……..……6
1.2. Уточнення основних понять дослідження…….……..11
1.3. Підходи та методи дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців……...……...17
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ……...20
2.1. Нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців……20
2.2. Принципи, моделі та методи соціального супроводу поранених військовослужбовців……28
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ……...37
3.1. Аналіз діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців……37
3.2. Рекомендації щодо вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців…….……..……...45
ВИСНОВКИ……..50
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ…….….53
ДОДАТКИ……58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах повномасштабної військової агресії проти України світ змінив уявлення та способи ведення бойових дій. Значний прогрес в технологічних аспектах вивів війни на інший рівень. Тепер технології стали смертоноснішими, зброя більш руйнівною, а залучення людей ще більш ризикованим. Разом з тим значно зросла кількість військовослужбовців, які отримали поранення різного ступеня тяжкості під час виконання службових обов'язків із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності країни. Наслідки бойових травм впливають не лише на фізичний стан військових, а й на їхнє психологічне благополуччя, соціальну адаптацію, професійну реалізацію та якість життя загалом. У зв'язку з цим особливого значення набуває організація ефективного соціального супроводу поранених військовослужбовців, спрямованого на забезпечення комплексної підтримки, відновлення соціального функціонування та успішної інтеграції в суспільство.

Соціальний супровід поранених військовослужбовців є важливим складником системи соціального захисту та соціальної роботи, оскільки охоплює широкий спектр заходів, пов'язаних із наданням соціальних послуг, психологічною підтримкою, правовим консультуванням, сприянням у працевлаштуванні, соціальній адаптації та реабілітації. Ефективність зазначеної діяльності значною мірою залежить від належного нормативно-правового забезпечення, міжвідомчої взаємодії, професійної підготовки фахівців та впровадження сучасних моделей соціальної роботи. Проте реалії соціального супроводу поранених військовослужбовців суттєво змінилися під впливом низки суспільних, військових та технологічних чинників. Насамперед трансформації зазнала сама структура Збройних Сил України, які в умовах широкомасштабної війни пройшли шлях від порівняно компактного професійного війська до масштабної військової організації, що включає значну кількість мобілізованих громадян, добровольців та представників різних

соціальних груп. Це зумовило появу нових потреб у сфері соціального забезпечення, реабілітації та соціальної адаптації військовослужбовців.

Водночас сучасна війна характеризується стрімким розвитком і впровадженням новітніх технологій, зокрема масовим застосуванням безпілотних літальних апаратів, дронів-розвідників та ударних безпілотних систем. Такі зміни вплинули не лише на характер ведення бойових дій, а й на специфіку бойових травм, поранень та психологічних навантажень, з якими стикаються військовослужбовці. Відповідно, система соціального супроводу потребує адаптації до нових викликів, що виникають у процесі відновлення та повернення поранених військових до активного суспільного життя.

Не менш важливим чинником є зміна самоідентифікації та суспільного сприйняття військовослужбовців. Для багатьох учасників сучасної війни служба стала не лише професійним обов'язком, а й усвідомленою громадянською місією, пов'язаною із захистом держави, національної ідентичності та демократичних цінностей. Поранення в таких умовах нерідко супроводжується складними процесами переосмислення власної ролі, життєвих перспектив і соціального статусу. Це вимагає від фахівців соціальної роботи застосування комплексних підходів, які враховують не лише фізичні наслідки травм, а й психологічні, соціальні та ціннісні аспекти адаптації військовослужбовців до нових умов життя.

Проблемна ситуація та підтримки військовослужбовців висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, які досліджують питання соціальної роботи, соціальної політики, реабілітації та адаптації ветеранів війни. Разом із тим сучасні виклики, спричинені воєнними подіями в Україні, потребують подальшого наукового осмислення особливостей організації та здійснення соціального супроводу поранених військовослужбовців, а також пошуку шляхів його вдосконалення.

Розуміючи, наскільки сильно змінились війни, постала потреба дослідити з якими новими викликами стикнувся соціальний супровід поранених на основі реального досвіду.

Об'єкт дослідження – соціальна підтримка та соціальний захист поранених військовослужбовців в суча.

Предмет дослідження – зміст, принципи, моделі, методи та організаційні особливості соціального супроводу поранених військовослужбовців в умовах сучасної війни.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз теоретичних і практичних засад соціального супроводу поранених військовослужбовців та розробити рекомендації щодо його вдосконалення.

Завдання дослідження:

- дослідити історію розвитку соціальної підтримки поранених військовослужбовців;
- уточнити основні поняття дослідження;
- охарактеризувати підходи та методи дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців;
- проаналізувати нормативно-правове та організаційне забезпечення соціального супроводу поранених військовослужбовців;
- визначити принципи, моделі та методи соціального супроводу поранених військовослужбовців;
- здійснити аналіз діяльності системи соціального супроводу поранених військовослужбовців;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців.

Гіпотеза: соціальний супровід поранених військовослужбовців потребує вдосконалення через появу нових викликів та потреб військовослужбовців в умовах російсько-української війни.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

1.1. Соціальна підтримка як феномен в давній історії

В умовах російсько-української війни соціальна робота постає як ключова діяльність для підтримки постраждалих. На війні страждають завжди усі – як військові, так і цивільні. Проте, в сьогоднішніх реаліях дуже вразлива категорія є чи не найважливішою, що потребує особливої уваги – поранені військовослужбовці. Тут на допомогу приходить соціальний супровід, який, безсумнівно, є один з найпотрібніших методів роботи.

Підтримка поранених військовослужбовців тягнеться ще з давніх часів. Коли війни були не такі руйнівні, але від того не менш жорстокі: підтримка армії завжди була затребувана, бо від того залежала як довіра до країни, так і до лідерів.

Історія розвитку соціальної підтримки поранених військовослужбовців бере своє коріння ще за часів античності. Про це пише А. Горілий у своєму навчальному посібнику «історія соціальної роботи».

Елементи соціальної допомоги відомі ще в давніх цивілізаціях Єгипту, Китаю, Греції. Ще у стародавніх суспільствах вже велась практична діяльність за наданням допомоги, підтримки та захисту нужденних [40, с. 25]

Численні археологічні розкопки і антропологічні дослідження дають підстави вважати, що застосування примітивних засобів праці змушувало людей діяти як єдине ціле, проявляючи турботу про ближнього. Але прояви соціальної підтримки були різними, і це напряму пов’язано із культурою, способом життя, релігією, етикою, соціально-моральними цінностями, демографічними, економічними та політичними реаліями. [40, с. 34]

У давньому Єгипті (2700-2200 рр. до н.е.) функцією держави було забезпечення певного рівня життя людей, зайнятих на громадських роботах –

будівництві каналів, пірамід, гробниць і храмів. Задля попередження голодних бунтів застосовувалось централізоване планування і розподіл продуктів харчування між різними регіонами, а також певна міграційна політика [40, с. 38].

У Вавилоні цар Хаммурапі ще у другому тисячолітті вписував у свій кодекс, що в часи випробувань і труднощів люди мають допомагати один одному. Соціальні послуги тоді надавались в культових храмах. Там опікувались різними категоріями населення: військовополоненими, рабами, незаконнонародженими. У голодні роки дітей з бідних сімей віддавали на утримання. Здійснюючи соціальну допомогу, ці культові установи на чолі зі жрецями користувалися авторитетом та підтримкою широких верств населення і перетворилися в значну соціальну і політичну силу. [40, с. 39]

Аналогічні підходи застосовувались і у давньому Китаї. У першому столітті до нашої ери уряд розробив основи своєї соціальної політики, які в умовах надзвичайних ситуацій включали такі основні елементи: - безкоштовний (або за мінімальну плату) розподіл збіжжя; -використання всіх пустуючих площ для засіву безкоштовним збіжжям; - переселення голодуючих у благополучні регіони країни. Таку соціальну політику слід вважати гуманною і відповідальною, але провадилася вона лише у надзвичайних ситуаціях [40, с. 56].

Існували також цивілізації, де допомога бідним була швидше засобом урегулювання проблем політичного характеру. Це стосується грецького, а пізніше римського античних суспільств. У давній Греції визначальним чинником формування ідей милосердя вважалося суспільне виховання гуманності, взаємодопомоги і солідарності. Як відомо, у VIII ст. до н. е. на території давньої Греції виникають сотні міст-держав (полісів), серед яких домінували два наймогутніших - Афіни і Спарта. Саме в давньогрецьких полісах було закладено основи державного регулювання благодійності та опіки [40, с. 61].

Чужоземці та жебраки у давніх греків вважалися за таких, що знаходилися під захистом самого Зевса. Окрім того, вони вірили в те, що самі боги часто-густо мандрують по землі під виглядом звичайних людей. Тому кожного прибульця гостинно зустрічали, пригощали, дарували подарунки. У Коринфі та Афінах виникли перші громадські готелі для приїжджих, що існували на державний кошт і де за проживання не брали грошей. До жебраків проявляли співчуття, подавали милостиню, надавали притулок, інколи ділилися одягом та взуттям, запрошували до участі в бенкетах. В Афінах до обов'язків заможних громадян належало відправлення так званих літургій - особистих внесків на покриття витрат на державні заходи та релігійні святкування. Серед заходів культового, спортивного, військового характеру (будівництво флоту) була й організація бенкетів для мешканців свого району, які влаштовували найчастіше перед виборами на народному зібранні. Взагалі ж, у цьому полісі склалася ціла система соціальної допомоги, фінансування якої частково брала на себе держава і яка включала такі елементи. Соціальні виплати, які поглинали значну частину державних витрат [40, с. 67].

Ще Солону (640-559 рр. до н. е.) приписують прийняття закону, за яким вояки, покалічені на війні, бралися на державне утримання. Дещо пізніше цей акт було поширено на всіх непрацездатних незаможних громадян. Розмір допомоги визначався народними зібраннями, а права «пенсіонерів» визначалися радою зібрання. Періодично вони мали з'являтися на переосвідчення свого стану здоров'я. Сини вояків, загиблих на війні, виховувалися до повноліття на державний кошт, а після того ще й отримували від держави повний комплект озброєння. Інколи в неврожайні роки голодуючим надавалася допомога у вигляді безкоштовного розподілу або продажу дешевого хліба, що закуповувався за рахунок держави. Існують також письмові відомості про те, що в IV ст. до н. е. Афінська держава надавала бідним дівчатам-громадянкам засоби для придбання посагу перед одруженням [40, с. 70].

У Східній Римській імперії Василій Великий заснував 370 р. у Цезарії просторий притулок. У ньому в різних відділеннях перебували діти, вдови,

люди похилого віку, подорожні, хворі та інваліди. Заснування цього будинку можна вважати першою відомою нам формою закладу соціальної допомоги такого типу. В основному ж соціальна допомога в країнах Давнього Світу мала прагматичний характер. Рівний розподіл благ був засобом виживання суспільства і його консолідації. Вона була відображенням потреби суспільства у забезпеченні його трудовими ресурсами, пом'якшенні наслідків соціальних заворушень, які завдають суспільству руйнувань і людських жертв та заважають стабільному розвитку економіки, а також потреби в об'єднанні суспільства навколо держави і уряду для їх зміцнення і захисту національних інтересів [40, с. 75].

У навчальному посібнику з історії соціальної роботи А. Фурмана та М. Підгурської згадується і про соціальні допомоги сім'ям загиблих воїнів. у стародавніх Афінах склалася своєрідна система соціальної допомоги, коли частину благочинних функцій брали на себе заможні громадяни, а іншу частину– держава. Так, остання переважно покривала витратина організацію всенародних свят (видавала народу гроші на їх відвідування і пригощання), надавала соціальні допомоги: сини воїнів, котрі загинули на війні, виховувалися за державний рахунок, іноді в неврожайні роки голодуючим надавалась допомога у вигляді роздач або продажу здешевленого хліба; відряджала громадян у подорожі (головно з метою навчитися корисного у заморських країнах) [40, с. 32].

Зокрема, під час визвольної війни Січ розподіляла своїх поранених та інвалідів в інші шпиталі при монастирях і церквах, виділяла на лікування і догляд певні кошти із загально військового скарбу. Лікували та доглядали хворих у шпиталях ченці [40, с. 55].

Отже, аналіз історичного розвитку соціальної підтримки в давніх суспільствах свідчить про те, що її витоки сягають найдавніших етапів становлення людської цивілізації. Уже в первісних спільнотах потреба у взаємодопомозі була важливою умовою виживання колективу, а з розвитком державності соціальна підтримка поступово набувала організованих форм. Її

зміст, масштаби та механізми реалізації визначалися особливостями суспільного устрою, релігійними уявленнями, моральними цінностями та політичними інтересами конкретних держав.

Дослідження показує, що в країнах Давнього Сходу – Єгипті, Вавилоні та Китаї – соціальна допомога розглядалася передусім як інструмент забезпечення суспільної стабільності та збереження державного порядку. Державна влада здійснювала заходи щодо підтримки населення під час голоду, стихійних лих та інших кризових ситуацій, використовуючи централізований розподіл ресурсів, переселення населення та організацію громадських робіт. Значну роль у наданні допомоги відігравали релігійні інституції, які опікувалися найбільш вразливими категоріями населення [40, с. 59].

Особливого розвитку соціальна підтримка набула в античній Греції, де вперше почали формуватися елементи системної державної соціальної політики. Саме тут були закладені основи державного регулювання благодійності, громадської опіки та матеріальної підтримки незахищених верств населення. Важливим досягненням стало запровадження державного утримання для воїнів, які втратили працездатність унаслідок військових дій, а також надання допомоги сім’ям загиблих захисників. Виховання дітей полеглих воїнів за державний кошт можна розглядати як один із перших історичних прикладів соціального супроводу родин військовослужбовців [40, с. 21].

Варто наголосити, що вже в античний період простежуються перші форми підтримки осіб, які постраждали внаслідок війни. Соціальна допомога ветеранам, пораненим воїнам та сім’ям загиблих свідчить про усвідомлення державою своєї відповідальності перед тими, хто захищав її інтереси. Ці практики стали підґрунтям для подальшого розвитку інститутів соціального захисту військовослужбовців у наступні історичні епохи [40, с. 24].

Подальше поширення організованих форм соціальної допомоги спостерігається у Візантійській імперії, де створювалися спеціалізовані заклади для догляду за хворими, інвалідами, людьми похилого віку та іншими нужденними категоріями населення. Заснування Василієм Великим притулку в

Цезарії стало важливим кроком у становленні інституційних форм соціального забезпечення. У свою чергу, на українських землях традиції підтримки поранених воїнів знайшли продовження в діяльності Запорозької Січі, де лікування, догляд та матеріальне забезпечення поранених козаків здійснювалися за рахунок військового скарбу та церковно-монастирських установ [40, с. 28].

Таким чином, історичний аналіз дає підстави стверджувати, що соціальна підтримка поранених військовослужбовців не є новим суспільним явищем, а має багатовікову традицію розвитку. Незважаючи на відмінності у формах і механізмах її реалізації, основною метою такої підтримки в різні історичні періоди залишалося забезпечення гідного життя осіб, які зазнали втрат або ушкоджень під час виконання військового обов'язку, а також зміцнення соціальної згуртованості суспільства. Історичний досвід свідчить, що ефективна допомога пораненим військовослужбовцям та їхнім родинам є важливим показником гуманності держави, рівня її соціальної відповідальності та здатності забезпечувати захист своїх громадян. У сучасних умовах російсько-української війни цей історичний досвід набуває особливої актуальності, оскільки підтверджує необхідність розвитку комплексних механізмів соціального супроводу, реабілітації та соціальної інтеграції поранених захисників України.

1.2. Уточнення основних понять

Для якісного соціального супроводу поранених військовослужбовців дуже важливо розуміти основні поняття та терміни які використовуються в роботі. І з самого початку потрібно виділити об'єкт та суб'єкт соціального супроводу.

Об'єктом соціального супроводу поранених військовослужбовців є насамперед поранений військовослужбовець (той, на кого спрямована допомога, підтримка та супровід).

Суб’єктом соціального супроводу поранених військовослужбовців є організація, що надає соціальну підтримку та супровід. В Міністерстві Оборони України існують окремі служби, які цим займаються (наприклад: відділення соціальної роботи та супроводу військовослужбовців).

Мета соціального супроводу поранених військовослужбовців полягає у забезпеченні своєчасної допомоги та підтримки військовослужбовця під час лікування, реабілітації та відновлення, сприянні реалізації його прав і соціальних гарантій, вирішенні соціальних, правових, побутових та психологічних питань, а також створенні умов для успішної адаптації до подальшого життя і служби або повернення до цивільного життя.

Військовослужбовці — це громадяни, які проходять дійсну військову службу у складі Збройних сил України (ЗСУ), Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Служби безпеки України та інших військових формувань.

До категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України.

Поранений військовослужбовець – військовослужбовець, що отримав поранення, внаслідок ворожих дій противника. Пораненим військовослужбовець вважається від моменту поранення до повного відновлення або офіційного встановлення інвалідності чи часткової втрати працездатності уповноваженими установами.

Соціальний захист військовослужбовців - діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника,

безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

Знаючи, що таке соціальний супровід, треба також чітко визначити, в чому полягає соціальний супровід в контексті роботи з пораненими військовослужбовцями.

Тож, соціальний супровід поранених військовослужбовців — це цілеспрямований процес комплексної підтримки та координації допомоги пораненому військовослужбовцю на всіх етапах лікування, реабілітації та соціальної адаптації, який передбачає оцінку потреб, інформування, консультування, захист прав, сприяння отриманню соціальних послуг і державних гарантій, а також взаємодію між військовослужбовцем, його сім’єю та відповідними установами.

Психологічна підтримка — це професійна допомога, спрямована на збереження та/або відновлення психічного здоров’я людини, розвиток її здатності долати життєві труднощі та адаптуватися до змін.

ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) — це тяжкий психічний стан, який може розвинутися після пережитої або побаченої травматичної події, що загрожувала життю чи здоров'ю (війна, аварія, насильство, стихійне лихо).

Ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни.

Соціальна адаптація поранених військовослужбовців — це процес пристосування військовослужбовця до нових життєвих умов, що виникли внаслідок поранення, лікування або отримання інвалідності, шляхом відновлення соціальних зв’язків, набуття необхідних навичок самостійного життя, реалізації соціальних прав і повернення до активної участі в суспільстві.

Соціальна реабілітація — це комплекс заходів, спрямованих на відновлення або компенсацію втрачених внаслідок поранення соціальних функцій, соціального статусу та здатності до самостійного життя і повноцінної участі в суспільстві.

Медична реабілітація поранених військовослужбовців — це комплекс медичних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, фізичних функцій організму та працездатності військовослужбовця після поранення, травми або захворювання, а також на мінімізацію наслідків ушкоджень і досягнення максимально можливого рівня фізичного та психічного функціонування.

Соціальний захист військовослужбовців - діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом.

Ветеранська політика - це формування нової формули державної політики надання можливостей всебічної реалізації для ветеранів одночасно з впровадженням політики щодо гарантій їх соціального захисту.

Соціальні послуги - дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Особі/сім’ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг.

Протезування — це система медичних і технічних заходів, спрямованих на заміщення втрачених частин тіла за допомогою протезів з метою відновлення функцій організму та покращення життєдіяльності людини.

Уточнення та систематизація основних понять, пов’язаних із соціальним супроводом поранених військовослужбовців, є необхідною теоретичною передумовою для формування цілісного наукового розуміння даного явища та забезпечення ефективної практичної діяльності у сфері соціальної роботи. Чітке визначення ключових категорій дозволяє окреслити зміст, мету, завдання та основні напрями соціального супроводу, а також визначити місце різних

суб’єктів у процесі надання допомоги військовослужбовцям, які зазнали поранень під час виконання службового обов’язку.

Проведений аналіз засвідчив, що центральним об’єктом соціального супроводу виступає поранений військовослужбовець, який унаслідок бойових дій потребує комплексної підтримки на етапах лікування, реабілітації, соціальної адаптації та подальшої інтеграції в суспільство. Водночас суб’єктами соціального супроводу є державні органи, військові структури, соціальні служби, медичні заклади, громадські організації та інші інституції, діяльність яких спрямована на забезпечення соціального захисту, реалізацію прав і гарантій військовослужбовців та створення умов для їхнього повноцінного відновлення.

Особливого значення в сучасних умовах набуває розуміння соціального супроводу як безперервного, комплексного та міжвідомчого процесу, що охоплює вирішення соціально-побутових, правових питань, координацію медичної, психологічної, реабілітаційної та консультативної допомоги. Такий підхід дозволяє забезпечити індивідуалізовану підтримку кожного пораненого військовослужбовця відповідно до його потреб, життєвих обставин та перспектив подальшого відновлення.

Важливою складовою соціального супроводу виступає психологічна підтримка, оскільки наслідки бойових травм часто виходять за межі фізичних ушкоджень і супроводжуються значними психоемоційними переживаннями. Особливої уваги потребують військовослужбовці, які зіткнулися з проявами посттравматичного стресового розладу, тривожними станами, депресією або труднощами адаптації до нових життєвих умов. У цьому контексті психологічна допомога є невід’ємним елементом успішної реабілітації та повернення людини до активного соціального життя.

Встановлено, що важливими взаємопов’язаними компонентами системи підтримки поранених військовослужбовців є медична та соціальна реабілітація. Медична реабілітація спрямована на відновлення здоров’я, фізичних функцій організму та працездатності, тоді як соціальна реабілітація покликана

забезпечити відновлення соціальних ролей, статусу, соціальних зв’язків та здатності до самостійного функціонування в суспільстві. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від рівня соціальної адаптації особи, її готовності до нових умов життя, а також від наявності належної підтримки з боку держави, сім’ї та суспільства.

Окремої уваги заслуговують поняття соціального захисту, соціальних послуг та ветеранської політики, які формують нормативно-правову основу підтримки військовослужбовців. Соціальний захист виступає гарантією реалізації прав військовослужбовців та членів їхніх сімей, тоді як система соціальних послуг забезпечує практичний механізм подолання складних життєвих обставин. Водночас ветеранська політика створює умови для довгострокової інтеграції ветеранів у суспільство та їхньої самореалізації після завершення військової служби.

Суттєвого значення для сучасної системи допомоги набувають також заходи протезування та фізичного відновлення осіб, які зазнали тяжких поранень. Завдяки розвитку медичних технологій протезування сьогодні розглядається як важливий інструмент відновлення соціальної активності, професійної спроможності та якості життя поранених військовослужбовців.

Таким чином, розглянуті поняття утворюють єдину взаємопов’язану систему категорій, яка відображає різні аспекти соціального супроводу поранених військовослужбовців. Їхнє чітке визначення та наукове осмислення створюють необхідне теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження особливостей організації соціального супроводу, розроблення ефективних механізмів підтримки та вдосконалення державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців. В умовах триваючої російсько-української війни актуальність зазначених понять суттєво зростає, оскільки від якості організації соціального супроводу залежить не лише успішність відновлення поранених захисників, а й рівень соціальної стійкості та гуманітарної відповідальності держави загалом.

1.3. Підходи і методи дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців

В умовах військової служби соціальний супровід поранених військовослужбовців зосереджує роботу на відновленні фізичних та психологічних сил. Необхідно скорегувати особистісні установки клієнтів, навчивши їх правильно сприймати примусові сторони свого життя, внести елементи соціальної справедливості в рамках субординаційних ставлень характерних для військової служби.

Дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців ґрунтується на комплексі наукових підходів, що дозволяють всебічно проаналізувати даний соціальний феномен як багатовимірний процес взаємодії соціальних, медичних, психологічних та правових інституцій.

Системний підхід передбачає розгляд соціального супроводу як цілісної системи, що складається з взаємопов’язаних елементів: військовослужбовця, його сім’ї, соціальних служб, медичних закладів, військових структур та інших суб’єктів соціальної підтримки. Такий підхід дозволяє виявити взаємозв’язки та механізми функціонування системи соціального супроводу [4, с. 15].

Комплексний підхід забезпечує одночасний аналіз соціальних, психологічних, медичних, правових та економічних аспектів супроводу військовослужбовців, особливо у випадку поранень або інших складних життєвих обставин [4, с. 15].

Особистісно орієнтований підхід акцентує увагу на індивідуальних потребах військовослужбовця, враховуючи його фізичний стан, психологічні особливості, соціальний статус та сімейні обставини [4, с. 17].

Діяльнісний підхід розглядає соціальний супровід як процес активної взаємодії між соціальним працівником і військовослужбовцем, спрямований на вирішення конкретних життєвих проблем та досягнення позитивних змін у соціальному функціонуванні особи [4, с. 19].

Правозахисний підхід ґрунтується на забезпеченні дотримання прав і свобод військовослужбовців, гарантуванні доступу до соціальних послуг, а також недопущенні дискримінації та соціальної ізоляції [4 с. 34].

У процесі дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців використовуються теоретичні та емпіричні методи наукового пізнання.

До теоретичних методів належать:

- аналіз наукової літератури з проблем соціальної роботи, соціального захисту та реабілітації;
- аналіз нормативно-правових актів, що регулюють соціальний захист військовослужбовців;
- порівняльний аналіз підходів до організації соціального супроводу;
- узагальнення та систематизація отриманих даних;
- метод моделювання системи соціального супроводу.

До емпіричних методів дослідження належать:

- анкетування військовослужбовців, соціальних працівників та фахівців суміжних сфер;
- інтерв'ювання (в тому числі експертні та глибинні інтерв'ю);
- метод спостереження за процесом надання соціального супроводу;
- кейс-стаді (аналіз окремих випадків соціального супроводу військовослужбовців);
- контент-аналіз документів, звітів та програм соціальної підтримки.

До статистичних методів належать:

- кількісна обробка результатів анкетування;
- порівняльний аналіз статистичних даних;
- узагальнення емпіричних результатів дослідження.

Отже, дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців потребує застосування комплексної методологічної бази, яка забезпечує всебічне вивчення цього багатогранного соціального явища. Сучасний соціальний супровід військовослужбовців, які зазнали поранень під

час виконання військового обов’язку, є складним міждисциплінарним процесом, що поєднує соціальні, психологічні, медичні, правові та організаційні компоненти. Саме тому його наукове дослідження неможливе без використання різноманітних підходів і методів, які дозволяють розкрити особливості функціонування системи підтримки, оцінити її ефективність та визначити перспективи подальшого вдосконалення.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

2.1. Нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців

В сучасній російсько-українській війні цивільне населення ставиться до військовослужбовців як до героїв, які виборюють життя іншим своєю кров'ю, потом та надлюдськими зусиллями. Кожен розуміє, що більшість військовослужбовців на захисті України ще нещодавно були звичайними цивільними, які не зобов'язувались ризикувати життям, ба більше: добровільно займатись цим.

І все ж таки, кожен, хто бореться в лавах Збройних Сил України та інших військових формувань робить це, не зважаючи на ризик. На жаль, війна завжди йде поряд із смертю, стражданнями і болем. Військовослужбовці – завжди перші, хто є в ризику постраждати. Багато, хто отримує поранення. Для когось це минає легко, для когось більш болісно та з більшою тривалістю.

Без сумніву, в кожного болить за кожного пораненого військовослужбовця. Проте, як для людей, які про це думають, так і для самих військовослужбовців постає логічне питання: «Чи захищені військовослужбовці при отриманні поранень державою на законодавчому рівні»?

Тож, перш ніж почати розбиратись в такому важливому питанні, варто почати з міжнародного права. Саме собою міжнародне право — це сукупність юридичних принципів і норм, які регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами глобальної спільноти з метою забезпечення мирного співіснування. Воно не має єдиного світового уряду та спирається на добровільну згоду і міжнародні договори.

Міжнародні правові акти спрямовані на захист прав та свобод будь-якої людини. Доволі відомі з цього: «Загальна декларація прав людини», «Конвенція прав людини і основоположних свобод», «Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права», «Конвенція про права осіб з інвалідністю», «Женевські конвенції».

Виходячи з таких нормативних актів, відомо, що міжнародне право прагне захистити людину в будь-якій частині світу. І це загальновідомий факт. Та чи можна сказати, що Україна так само бажає захищати своїх громадян? Так.

І тут варто почати з найголовнішого – Конституції України.

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [14].

І вже у 5 абзаці 17 статті Конституції України є перша згадка про соціальний захист військовослужбовців: «Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей».

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [14].

Стаття 46. «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [14].

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм [14].

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвиткові лікувальних закладів усіх форм власності.

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [14].

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом.

Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Тут ми маємо зробити короткий висновок: Конституція України захищає права і свободи будь-якої людини. Враховуючи, що кожен військовослужбовець є людиною, то логічно зауважити, що всі військовослужбовці захищені Конституцією України. Також аналіз положень статті 17 Конституції України свідчить [14], що військовослужбовці належать до окремої соціальної групи, соціальний захист якої гарантований державою на найвищому — конституційному — рівні. Закріплення таких гарантій зумовлене особливим характером військової служби, пов'язаної з ризиком для життя і здоров'я та виконанням завдань із забезпечення оборони і безпеки держави.

Йдучи глибше в законодавство України, наступним шаром є закони, в яких напряму захищаються права та свободи військовослужбовців. Проаналізувавши основні закони, які є нормативно-правовим підгрунтям для соціального супроводу поранених військовослужбовців, я прийшов до наступних висновків:

Аналіз положень Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» дає підстави стверджувати, що він є основним спеціальним нормативно-правовим актом у сфері соціального забезпечення військовослужбовців. Закон визначає систему державних правових і соціальних гарантій, спрямованих на забезпечення належного рівня життя, медичного обслуговування, реабілітації, матеріального забезпечення та соціальної підтримки військовослужбовців і членів їхніх сімей. Особливого значення його положення набувають щодо поранених військовослужбовців, оскільки створюють правову основу для організації соціального супроводу, реалізації права на лікування, реабілітацію, соціальні виплати та інші види допомоги. Таким чином, закон формує базові гарантії соціального захисту, що є фундаментом системи соціального супроводу поранених військовослужбовців.

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначає правові та організаційні засади проходження військової служби, статус військовослужбовців, а також особливості виконання ними конституційного

обов'язку щодо захисту держави. Значення цього закону для соціального супроводу поранених військовослужбовців полягає в тому, що він закріплює правовий статус особи як військовослужбовця, визначає підстави виникнення відповідних соціальних гарантій та встановлює порядок проходження служби, лікування, звільнення або подальшого проходження служби після поранення. Отже, закон забезпечує правову основу для подальшої реалізації механізмів соціального захисту та соціального супроводу цієї категорії осіб.

Закон України «Про оборону України» визначає основи оборони держави, систему забезпечення національної безпеки та роль військових формувань у захисті суверенітету і територіальної цілісності України. У контексті соціального супроводу поранених військовослужбовців значення цього закону полягає у визнанні державою особливої ролі військовослужбовців у забезпеченні обороноздатності країни та закріпленні обов'язку державних органів створювати умови для належного забезпечення їхньої діяльності. Відповідно, соціальний захист і соціальний супровід поранених військовослужбовців виступають важливими складовими державної політики у сфері оборони та забезпечення національної безпеки.

Аналіз Закону України «Про Збройні Сили України» свідчить, що він визначає правові засади функціонування Збройних Сил України, їх структуру, завдання та повноваження. Для системи соціального супроводу поранених військовослужбовців цей закон має важливе значення, оскільки закріплює обов'язок Збройних Сил України забезпечувати належні умови проходження служби, медичного забезпечення, морально-психологічної підтримки та соціального захисту особового складу. Відповідно, саме в межах діяльності Збройних Сил реалізується значна частина заходів із соціального супроводу, реабілітації та підтримки військовослужбовців, які зазнали поранень під час виконання службових обов'язків.

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає правовий статус ветеранів війни та систему соціальних гарантій, спрямованих на підтримку осіб, які брали участь у захисті держави.

Для поранених військовослужбовців особливе значення мають положення закону щодо надання пільг, соціальних виплат, медичного обслуговування, реабілітації, психологічної допомоги та інших форм державної підтримки після завершення військової служби або набуття відповідного статусу. Таким чином, закон забезпечує правову основу для довгострокового соціального супроводу військовослужбовців після їх переходу до статусу ветеранів війни та сприяє їхній соціальній адаптації, інтеграції та повноцінній участі в суспільному житті.

Аналіз Закону України «Про соціальні послуги» свідчить, що він формує правову основу для надання соціальної підтримки особам, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема пораненим військовослужбовцям. Закон визначає систему соціальних послуг, принципи їх надання, права отримувачів та повноваження суб'єктів соціальної роботи. Для поранених військовослужбовців особливе значення мають такі види соціальних послуг, як соціальний супровід, консультування, соціальна адаптація, соціальна реабілітація та представництво інтересів. Таким чином, закон створює організаційно-правові умови для забезпечення комплексної підтримки військовослужбовців у процесі лікування, відновлення та повернення до повноцінного життя.

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» визначає механізми соціальної підтримки сімей та осіб, які потребують допомоги у вирішенні складних життєвих обставин. У контексті соціального супроводу поранених військовослужбовців його значення полягає насамперед у забезпеченні підтримки членів сімей військовослужбовців, які часто стикаються з психологічними, соціальними та матеріальними труднощами внаслідок поранення або тривалого лікування близької людини. Закон сприяє зміцненню сімейного ресурсу як важливого чинника успішної реабілітації та соціальної адаптації військовослужбовця.

Хоча Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку» безпосередньо не регулює питання соціального захисту військовослужбовців, його положення мають значення для

формування загальних принципів державної соціальної політики щодо підтримки вразливих категорій населення. Закон закріплює підходи до забезпечення соціальних гарантій, соціального обслуговування та захисту прав громадян, які потребують додаткової підтримки. Його положення можуть розглядатися як частина загальної нормативної основи розвитку системи соціального захисту та соціального супроводу в Україні.

Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» є одним із ключових нормативно-правових актів для забезпечення відновлення поранених військовослужбовців. Закон визначає правові, організаційні та економічні засади надання реабілітаційної допомоги, регламентує діяльність мультидисциплінарних реабілітаційних команд та встановлює принципи безперервності реабілітаційного процесу. Для поранених військовослужбовців його положення створюють основу для відновлення фізичного та психічного здоров'я, повернення функціональної незалежності та підготовки до подальшої соціальної адаптації й інтеграції.

Закон України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я» визначає загальні принципи державної політики у сфері охорони здоров'я та гарантує право кожного громадянина на медичну допомогу. У контексті соціального супроводу поранених військовослужбовців цей закон забезпечує правову основу для отримання медичної допомоги, лікування, реабілітації та профілактичних заходів. Його положення сприяють реалізації права військовослужбовців на якісне медичне забезпечення, що є необхідною передумовою ефективного соціального відновлення після поранення.

Аналіз Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» свідчить, що він має важливе значення для соціального супроводу поранених військовослужбовців, які внаслідок бойових травм набули інвалідності. Закон визначає систему реабілітаційних заходів, спрямованих на відновлення або компенсацію втрачених функцій організму, розвиток самостійності та забезпечення максимально можливої участі особи в суспільному житті. Його

положення створюють правові механізми для комплексної медичної, професійної, соціальної та психологічної реабілітації військовослужбовців.

Закон України «Про психіатричну допомогу» визначає правові засади надання психіатричної допомоги та гарантії захисту прав осіб із психічними розладами. Для поранених військовослужбовців його значення полягає у створенні правових механізмів надання спеціалізованої допомоги особам, які зазнали психологічних травм, посттравматичних стресових розладів або інших психічних порушень, пов'язаних із наслідками бойових дій. Закон забезпечує дотримання принципів гуманності, добровільності лікування та захисту прав пацієнтів, що є важливою складовою системи соціального супроводу військовослужбовців.

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» встановлює систему державних гарантій щодо забезпечення рівних прав і можливостей осіб з інвалідністю. Для поранених військовослужбовців, які внаслідок отриманих травм набули інвалідності, цей закон є важливим інструментом реалізації права на соціальний захист, освіту, працевлаштування, доступність середовища та участь у суспільному житті. Положення закону сприяють соціальній інтеграції та інклюзії військовослужбовців, забезпечуючи умови для їхньої максимальної самореалізації та незалежності після поранення.

Проведений аналіз нормативно-правового та організаційного забезпечення діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців свідчить про наявність в Україні розгалуженої системи правових гарантій, спрямованих на захист прав, свобод та законних інтересів осіб, які зазнали поранень під час виконання військового обов’язку. Правове регулювання цієї сфери ґрунтується як на міжнародних стандартах захисту прав людини, так і на національному законодавстві, що забезпечує комплексний підхід до підтримки військовослужбовців у процесі лікування, реабілітації та соціальної адаптації.

Дослідження спеціального законодавства дозволило встановити, що правове регулювання соціального супроводу поранених військовослужбовців

здійснюється через сукупність нормативно-правових актів, які охоплюють різні аспекти їхнього соціального захисту. Ключове місце серед них посідає Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», який визначає основні соціальні гарантії, порядок матеріального забезпечення, медичного обслуговування, реабілітації та надання соціальної допомоги. Важливу роль також відіграють закони, що регламентують проходження військової служби, функціонування сектору безпеки і оборони, надання соціальних послуг, організацію медичної та соціальної реабілітації, забезпечення прав осіб з інвалідністю та ветеранів війни.

2.2. Принципи, моделі та методи соціального супроводу поранених військовослужбовців

В соціальній роботі, і в соціальному супроводі поранених військовослужбовців зокрема, робота зав’язана на постійній взаємодії з людьми. І завжди важливо зауважити, що неможливо надавати кваліфіковану та якісну роботу без бажання її робити.

Враховуючи, що ця робота полягає у допомозі людям, також велику роль грає емпатія та рефлексія. Люди завжди відчувають, що працівники в соціальній сфері працюють із бажанням допомогти чи під примусом своїх обов’язків.

Навіть у стародавньому Римі другого століття, під час життя одного з найвідоміших історичних постатей, Марк Аврелій писав у своїх філософських щоденниках: «Коли робиш добро, не вимагай нічого понад це. Як виноградна лоза, що дала плоди, і не шукає за це винагороди». Тобто, вже в ті часи люди розуміли важливість доброчинності. І сенс її полягає в тому, щоб бути природною, а не формальною чи вимушеною.

З точки зору психології такий підхід є найбільш результативним, адже при ньому у клієнта формується довіра до фахівця. Щирість в своїх намірах не можна недооцінювати. Саме тому в соціальній роботі надається таке значення емпатії.

Аналіз наукової літератури та нормативно-правової бази дозволив визначити теоретичні та організаційні засади соціального супроводу поранених військовослужбовців. Водночас вивчення наявних наукових підходів засвідчило відсутність цілісної системи принципів, яка б повною мірою враховувала специфіку соціального супроводу цієї категорії осіб. З огляду на це, а також беручи до уваги практичний досвід фахівців соціальної сфери, аналіз якого буде представлено в третьому розділі роботи, вважаємо доцільним запропонувати авторську систему принципів соціального супроводу поранених військовослужбовців.

Принципи фахівця при соціальному супроводі пораненого військовослужбовця:

1. Принцип гуманістичної спрямованості.

Передбачає здійснення соціального супроводу на основі поваги, емпатії та доброзичливого ставлення до військовослужбовця, що сприяє формуванню довірчих відносин між отримувачем і надавачем допомоги.

Гуманність – основа соціальної роботи. І напрям роботи соціального супроводу поранених військовослужбовців не може існувати без неї, адже військовослужбовці завжди потребують відчуття підтримки після значних подій в їх житті.

2. Принцип щирої залученості.

Полягає в тому, що соціальний супровід має ґрунтуватися не лише на виконанні професійних обов'язків, а й на повазі до людської гідності, щирій зацікавленості у благополуччі військовослужбовця та усвідомленні його цінності як особистості.

Більшість людей тягнеться до тих, хто щиро бажає їм допомогти. І це цілком природно. Адже яким би професіоналом людина не була, без бажання допомагати її межа закінчується на знаннях, які вона має. В той час як інший фахівець, який, гіпотетично, має менше досвіду та знань, буде шукати нові шляхи вирішення питань клієнта, навіть якщо не має вирішення наразі.

3. Принцип збереження суб'єктності військовослужбовця

Передбачає визнання військовослужбовця активним учасником процесу соціального супроводу, а не пасивним отримувачем допомоги. Усі рішення щодо відновлення та подальшого життєвого планування мають ухвалюватися за його безпосередньої участі.

4. Принцип недопущення патерналізму

Полягає в уникненні надмірної опіки та формування залежності від допомоги. Соціальний супровід має сприяти відновленню самостійності особи, а не підміняти її власну активність.

Моделі соціального супроводу допомагають фахівцю структурувати складну соціальну реальність. Поранений військовослужбовець перебуває одночасно у медичному, психологічному, соціальному та правовому контекстах. Без використання моделей існує ризик фрагментарного підходу, коли допомога надається ізольовано різними службами без єдиного розуміння цілей і результатів. Різні моделі дозволяють координувати ці компоненти та уникати дублювання або суперечностей у наданні допомоги. Таким чином, модель виступає механізмом узгодження дій різних суб’єктів соціального супроводу [3, с. 14].

Тож, висновок: моделі є проміжною ланкою між теоретичними принципами соціальної роботи та реальними методами діяльності фахівця. Якщо принципи визначають що є правильним, то моделі пояснюють як саме це реалізувати на практиці.

Враховуючи зазначене, доцільним є розгляд основних моделей соціального супроводу поранених військовослужбовців.

1. Медико-соціальна модель: «…ґрунтується на міждисциплінарній взаємодії медичних, психологічних та соціальних служб. Вона передбачає комплексне поєднання лікування, реабілітаційних заходів та соціальної підтримки» [3, с. 17].

Основною метою моделі є забезпечення умов для поступового повернення військовослужбовця до повсякденного життя. У межах цієї моделі важливе значення має координація між лікарями, психологами, соціальними

працівниками та іншими фахівцями, що дозволяє забезпечити безперервність допомоги на різних етапах відновлення.

2. Кейс-менеджмент модель передбачає індивідуалізований підхід до організації соціального супроводу. Центральною фігурою є кейс-менеджер: «…суб'єкт соціального супроводу поранених військовослужбовців, який здійснює оцінку потреб військовослужбовця, формує індивідуальний план супроводу та координує надання послуг» [3, с. 19].

У межах цієї моделі забезпечується взаємодія між різними інституціями: закладами охорони здоров'я, органами соціального захисту, військовими частинами, реабілітаційними центрами та громадськими організаціями. Важливим елементом є постійний моніторинг ситуації та корекція плану допомоги відповідно до змін у стані військовослужбовця.

3. Ресурсно-орієнтована модель: «Базується на виявленні та активізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів військовослужбовця. До внутрішніх ресурсів належать особистісні якості, мотивація, життєвий досвід та професійні навички. Зовнішні ресурси включають сім'ю, соціальне оточення, громаду та державні інституції» [3 с. 21].

Основний акцент робиться на можливостях особи. Такий підхід сприяє підвищенню рівня автономності, формуванню впевненості у власних силах та активній участі військовослужбовця у процесі відновлення.

4. Сімейно-орієнтована модель: «Розглядає сім'ю як ключовий елемент системи соціального супроводу. Вона передбачає включення членів сім'ї у процес реабілітації та адаптації військовослужбовця, а також надання їм психологічної, інформаційної та соціальної підтримки» [3, с. 29].

Особливе значення має стабілізація сімейних відносин, зниження рівня стресу у родині та формування конструктивних моделей взаємодії. Сім'я розглядається як ресурс, що може суттєво впливати на швидкість і якість відновлення військовослужбовця.

5. Інтеграційна модель спрямована: «…на забезпечення безперервності процесу відновлення - від медичної допомоги до повноцінної соціальної

інтеграції. Вона охоплює всі етапи: лікування, реабілітацію, соціальну адаптацію, професійну підготовку та працевлаштування» [3, с. 31].

Ключовим елементом моделі є координація між усіма суб'єктами соціального супроводу з метою уникнення фрагментарності допомоги. Основний результат — досягнення максимально можливої соціальної незалежності та повноцінної участі військовослужбовця в житті суспільства.

Ознайомившись з моделями соціального супроводу поранених військовослужбовців, кожен фахівець має знати та визначити методи соціального супроводу військовослужбовців. Це необхідно для планування та визначення напряму роботи з клієнтом. Досвід соціального супроводу поранених військовослужбовців показує, що хоч напрями та методи роботи можуть бути схожі, проте вони завжди індивідуальні і залежить від особистих якостей кожного об'єкта соціального супроводу поранених військовослужбовців.

Вивчення методів соціального супроводу поранених військовослужбовців також є необхідною умовою професійної компетентності фахівця соціальної роботи, оскільки саме методи визначають практичний інструментарій реалізації соціального супроводу.

Раніше ми вже визначились з принципами та моделями соціального супроводу поранених військовослужбовців. А як щодо методів соціального супроводу поранених військовослужбовців? Методи безпосередньо визначають конкретні дії фахівця у взаємодії з військовослужбовцем.

Соціальний супровід поранених військовослужбовців є багатовимірним процесом, який охоплює медичну, психологічну, правову та соціальну сфери. У цьому контексті методи виступають механізмом, що перетворює загальні теоретичні положення соціальної роботи на конкретні технології допомоги. Без чіткого розуміння методів діяльність фахівця ризикує стати фрагментарною та ситуативною. Поранені військовослужбовці мають різний ступінь фізичних, психологічних та соціальних наслідків травми. Використання різних методів соціального супроводу дозволяє адаптувати допомогу до конкретної життєвої

ситуації особи. Таким чином, методи забезпечують індивідуалізований підхід, що є ключовою умовою ефективності соціальної роботи.

З урахуванням цього, до основних методів соціального супроводу поранених військовослужбовців доцільно віднести: соціальне консультування, соціальну діагностику, кейс-менеджмент, соціальне посередництво, представництво інтересів, мотиваційну підтримку, соціальну адаптацію, роботу з сім'єю, групова соціальна робота та взаємопідтримка.

1. Соціальне консультування є «…базовим методом первинного та поточного соціального супроводу, спрямованим на інформування військовослужбовця щодо його прав, соціальних гарантій, можливостей отримання медичної, реабілітаційної та соціальної допомоги» [16, с. 37].

У контексті поранених військовослужбовців цей метод виконує функцію зменшення інформаційної невизначеності, що часто супроводжує період лікування та відновлення. Він забезпечує доступ до механізмів державної підтримки та сприяє усвідомленому прийняттю рішень щодо подальших кроків реабілітації.

2. Соціальна діагностика передбачає: «…комплексне вивчення соціального стану військовослужбовця, включаючи його потреби, обмеження, ресурси та соціальне оточення» [16 с. 38].

У практиці соціального супроводу вона є початковим етапом формування індивідуального плану роботи. Особлива увага приділяється оцінці рівня автономії, сімейної ситуації, психологічного стану та доступу до необхідних ресурсів. Результати діагностики визначають подальшу траєкторію супроводу та вибір відповідних методів втручання.

3. Кейс-менеджмент

Забезпечує координацію всіх видів допомоги в межах індивідуального випадку. Він включає планування, організацію, моніторинг та корекцію соціального супроводу відповідно до динаміки стану військовослужбовця. Ключовою функцією є «…узгодження дій між медичними закладами,

соціальними службами, військовими структурами та іншими суб'єктами допомоги, що дозволяє уникати фрагментації підтримки» [16, с. 41].

4. Соціальне посередництво

Полягає у встановленні та підтримці взаємодії між військовослужбовцем і різними інституціями, що надають послуги. Цей метод є «…особливо важливим у ситуаціях складної бюрократичної взаємодії або недостатньої поінформованості отримувача послуг. Соціальний працівник виступає медіатором, який забезпечує ефективну комунікацію, сприяє вирішенню конфліктних або процедурних труднощів та прискорює доступ до необхідної допомоги» [16 с. 45].

5. Представництво інтересів

Передбачає активний захист прав та законних інтересів пораненого військовослужбовця у взаємодії з державними органами, медичними установами та іншими інституціями. Застосовується у випадках: «…коли військовослужбовець не має можливості самостійно реалізувати свої права через стан здоров'я, обмежену інформованість або адміністративні бар'єри. Метод забезпечує дотримання принципів соціальної справедливості та рівного доступу до послуг» [16 с. 48].

6. Мотиваційна підтримка

Спрямована на формування та підтримання активної позиції військовослужбовця у процесі лікування, реабілітації та соціальної адаптації. Вона включає «…елементи психологічного стимулювання, підкріплення позитивних змін, а також роботу з бар'єрами пасивності або втрати життєвих орієнтирів. Особливого значення набуває формування віри у власні можливості та перспективи відновлення» [16 с. 49].

7. Соціальна адаптація

Передбачає цілеспрямовану роботу з відновлення здатності військовослужбовця функціонувати в нових соціальних умовах після поранення. Вона охоплює: «…формування нових навичок повсякденного життя, професійної орієнтації, відновлення соціальних зв'язків та інтеграцію в

громаду. Адаптація є процесом поступового переходу від стану залежності від допомоги до більшої самостійності» [16 с. 52].

8. Робота з сім'єю

Робота з сім'єю є важливим методом, оскільки сімейне середовище часто визначає ефективність відновлення військовослужбовця. Вона включає: «…інформування, психологічну підтримку, залучення членів сім'ї до реабілітаційного процесу та формування конструктивних моделей взаємодії. Сім'я розглядається як ключовий ресурс соціального відновлення та стабілізації емоційного стану військовослужбовця» [16, с. 55].

9. Групова соціальна робота та взаємопідтримка

Базуються на використанні потенціалу соціальної взаємодії між військовослужбовцями або ветеранами, які мають подібний досвід. Формати «рівний рівному», групи підтримки та ветеранські спільноти сприяють нормалізації переживань, зниженню ізоляції та формуванню відчуття належності до спільноти. Додатково групова робота підсилює мотивацію до відновлення через взаємний обмін досвідом [16 с. 56].

Отже, дослідження принципів, моделей та методів соціального супроводу поранених військовослужбовців дозволяє стверджувати, що ефективність соціальної роботи в цій сфері визначається насамперед якістю професійної взаємодії між фахівцем та військовослужбовцем. Соціальний супровід поранених захисників України є складним і багатоаспектним процесом, що потребує поєднання професійних знань, практичних навичок, морально-етичних цінностей та щирої зацікавленості у благополуччі людини.

У ході дослідження було встановлено, що важливе місце в організації соціального супроводу займають професійні принципи діяльності фахівця. Запропонована система принципів соціального супроводу поранених військовослужбовців ґрунтується на гуманістичних засадах соціальної роботи та враховує специфіку потреб осіб, які зазнали поранень під час виконання військового обов'язку. Принцип гуманістичної спрямованості забезпечує визнання цінності особистості військовослужбовця та створює підґрунтя для

формування довірливих взаємин. Принцип щирої залученості підкреслює важливість внутрішньої мотивації фахівця та його готовності шукати найкращі шляхи допомоги клієнту. Водночас принципи збереження суб'єктності та недопущення патерналізму спрямовані на підтримку активної ролі самого військовослужбовця у процесі відновлення, розвитку його автономності та відповідальності за власне майбутнє.

Водночас результати дослідження підтверджують, що жодна окрема модель чи метод не може повною мірою забезпечити вирішення всіх проблем, з якими стикається поранений військовослужбовець. Ефективність соціального супроводу досягається шляхом комплексного поєднання різних моделей, принципів та методів залежно від індивідуальних потреб особи, особливостей її життєвої ситуації, стану здоров'я, сімейного оточення та соціального середовища.

Таким чином, принципи, моделі та методи соціального супроводу утворюють єдину взаємопов'язану систему професійної діяльності, яка забезпечує комплексну підтримку поранених військовослужбовців на всіх етапах їхнього відновлення. Розроблена система принципів, узагальнення основних моделей та систематизація методів соціальної роботи створюють теоретичне і практичне підґрунтя для подальшого вдосконалення соціального супроводу військовослужбовців в Україні. В умовах триваючої російсько-української війни особливого значення набуває розвиток таких підходів до соціальної роботи, які сприяють відновленню людського потенціалу захисників України, їхній успішній реінтеграції в суспільство та збереженню гідної якості життя після поранення.

РОЗДІЛ 3
ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПОРАНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

3.1. Аналіз діяльності соціального супроводу поранених військовослужбовців

З метою вивчення практичних аспектів соціального супроводу поранених військовослужбовців було проведено емпіричне дослідження, спрямоване на аналіз реального досвіду фахівця, який безпосередньо здійснює діяльність в умовах російсько-української війни. Необхідність такого дослідження обумовлена тим, що значна частина наукових праць висвітлює переважно нормативно-правові, теоретичні та методичні засади соціальної роботи, тоді як практичний досвід організації соціального супроводу поранених військовослужбовців залишається недостатньо дослідженим.

Емпіричне дослідження проводилося з використанням методів анкетування та напівструктурованого інтерв'ю. Поєднання зазначених методів дозволило отримати як структуровану інформацію щодо особливостей організації соціального супроводу, так і більш глибоке розуміння практичних аспектів роботи, професійних викликів та проблемних ситуацій, які виникають у процесі взаємодії з пораненими військовослужбовцями.

Респондентом виступив військовослужбовець, який безпосередньо здійснює соціальний супровід поранених військовослужбовців та має практичний досвід роботи в умовах воєнного стану. Його професійна діяльність охоплює консультування поранених військовослужбовців, координацію взаємодії між різними установами та службами, сприяння оформленню соціальних гарантій і виплат, а також супровід військовослужбовців на різних етапах лікування, реабілітації та подальшої адаптації.

З метою забезпечення конфіденційності та дотримання етичних принципів дослідження у роботі використовується лише позивний респондента

«Сенс». В умовах сучасної війни в рамках інформаційної гігієни – це необхідність, яка орієнтована на збереження безпеки для військовослужбовців, їх родин, а також недопущення витоку інформації.

Анкетування було спрямоване на отримання інформації щодо основних напрямів діяльності фахівця, найбільш поширених запитів поранених військовослужбовців, труднощів, які виникають у процесі соціального супроводу, а також оцінки ефективності існуючих механізмів підтримки. Напівструктуроване інтерв'ю дозволило детальніше дослідити особливості практичної діяльності, проаналізувати окремі випадки соціального супроводу та виявити проблемні аспекти, які не завжди, або ж зовсім не відображаються в офіційних документах і нормативно-правових актах.

Таким чином, проведене емпіричне дослідження стало підґрунтям для подальшого аналізу практичного досвіду соціального супроводу поранених військовослужбовців, виявлення актуальних проблем у даній сфері та розробки пропозицій щодо вдосконалення відповідної діяльності.

- Як відбувається перший контакт із пораненим військовослужбовцем?

«Все починається ще до того, як ми виходимо на зв’язок безпосередньо з військовослужбовцем або їх родинами. Спочатку ми дізнаємось, що в нас є поранений чи поранені. Найчастіше їх декілька, але бувають і поокремі випадки. Дуже добре, що в нашій бригаді за статистикою дуже мало поранених. Нам надають інформацію про сам випадок поранення. Найчастіше це відбувається ще до того, як надійде офіційна інформація. Ми починаємо працювати одразу. В армії в управлінні є жорстка вертикаль. Тож, ми зобов’язані доповідати одразу нашому керівництву в іншому військовому підрозділі. В цьому є і плюси, поки ти опрацьовуєш інформацію по пораненому, в тебе є уявлення про те, хто твій потенційний клієнт. Коли починається робота з клієнтом, базова інформація про нього грає неабияку роль, адже індивідуальний підхід в нашій роботі, на мою особисту думку і досвід, є найважливішим.

Повертаючись до питання, ми тісно співпрацюємо з медичною службою, яка також здійснює супровід поранених військовослужбовців. Зазвичай, ми ділимо поранених військовослужбовців за класифікацією по тяжкості поранень. Одразу, забігаючи наперед, ми не медики, і у нас немає ніяких нормативно-правових документів, які б допомогли нам визначити тяжкості поранень, тому ми нотуємо для себе коротко діагнози та консультуємось, до якої категорії відноситься клієнт. Категорії 3: легке поранення, середньої важкості, і (як ви вже, напевно здогадались) важке поранення. Це допомагає нам розуміти, коли хоча б приблизно ми зможемо вийти на зв'язок з пораненим військовослужбовцем. Якщо легкий, то іноді буває, що це відбувається і на наступний день. Якщо середній, то ми регулярно уточнюємо стан військовослужбовця у медичної служби. Як тільки стан пораненого стає достатньо стабільним, ми дзвонимо та консультуємо. У важких випадках ми чекаємо, поки фізичний стан клієнта стабілізується та підтримуємо контакт з рідними. Іноді бувають випадки, коли рідних та близьких немає, то в таких випадках доводиться тільки чекати.»

- Як ви дізнаєтесь про санітарні втрати?

«Насправді, у нашому відділенні соціальної роботи немає доступу до державної таємниці, тож таку інформацію ми дізнаємось тільки коли заходить офіційна інформація. Є окремі служби, які перші дізнаються про випадки поранення, серед них і медики також. Зазвичай від них і дізнаємось.»

- Які основні функції виконує фахівець?

«В армії, де управління полягає в жорсткій вертикалі, доводиться бути універсалами. Окрім стандартних завдань з соціальної роботи є вказівки, доповіді, окрема бюрократична робота. Є таблиці, цифри, чим мають займатись статисти.

- Які установи залучаються до процесу супроводу поранених військовослужбовців?

«Зазвичай, ми працюємо із іншими службами нашої військової частини: медична служба, юридична служба, адміністративна служба, а також

командуванням та командирами підрозділів. Дуже рідко, коли є необхідність у співпраці з іншими установами. Хоча іноді і таке стається. Не так давно під час одного з таких супроводів поранений військовослужбовець звернувся з питанням, чи можна його перевести на реабілітацію до приватного реабілітаційного центру «superhumans». Тож наша задача була зв'язатись з цим реабілітаційним центром, визначити які умови необхідні, щоб направити нашого військовослужбовця до них на реабілітацію, який пакет документів потрібен, як відбувається ця процедура, яка має бути залученість зі сторони військової частини, тощо. Насправді, цей військовослужбовець міг сам залишити заявку на сайті та поспілкуватись з цим центром. Але ж то є наша робота. Ми зробили це з власної ініціативи. Бо військовослужбовець чув про цей реабілітаційний центр і з його слів, дуже хоче потрапити туди. Проте, він висловив сумніви, бо не певен, чи можливо це, поки він перебуває на військовій службі. Якщо командування не буде заперечувати, то він не може бути впевнений, що це десь не зійде нанівець, бо окрім нього ніхто в цьому не зацікавлений. Тому виступаємо ми – соціальні працівники. Навіть, якщо в майбутньому виникнуть якісь труднощі, то ми зі своєї сторони посприяємо, аби військовослужбовець потрапив на реабілітацію в цей реабілітаційний центр. Наразі, цьому військовослужбовцю потрібно зробити ще дві операції, перш ніж його можна буде відправити до «superhumans» та забезпечити йому протезування.»

Відповідь респондента демонструє, що партнерами соціального працівника виступають медична, юридична та адміністративна служби військової частини, а також командування.

- Які труднощі виникають під час оформлення документів та виплат?

«У документах саме довідка військово-лікарської комісії (ВЛК) із висновком про причинний зв'язок поранення (травми, контузії, каліцтва) та ступінь придатності до військової служби. Там прописується, чи пов’язане поранення із захистом батьківщини або із проходженням військової служби, що є визначальним для права отримати виплати одноразової грошової допомоги.

Бували випадки, коли військовослужбовці були вимушені перепроходити військово-лікарську комісію, бо їм не пов’язали поранення із проходженням військової служби. Це просто жахливо. Уявіть, ви зі зброєю в руках виконуєте завдання за призначенням в зоні ведення воєнних (бойових) дій, що прописується в наказах генерального штабу кожного місяця. Ви отримуєте там поранення внаслідок дій ворога. Ваше фізичне, психічне здоров’я зазнає травми. Можливо, ви, навіть, не відновите частину фізичних функцій. Ви бажаєте отримати частку грошей, як компенсацію (хоча всі чудово розуміють, що фізичне здоров’я ніякими грошима не компенсуєш), і ви не можете. Бо вам не прописали в довідці, що ваше поранення пов’язано із проходженням військової служби.

Щодо оформлення виплат, то це зазвичай бюрократичні підводні камені. Під час оформлення виплат за поранення, папери проходять через різні служби. І якщо десь виникли якісь труднощі, то про це поранений військовослужбовець дізнається лише наступного місяця, коли йому не зайде грошове забезпечення. Коли це питання підіймуть, то все вирішать, але доведеться чекати наступного місяця. За мій особистий досвід, то ці труднощі виникають найчастіше через погану комунікацію служб.»

- Які психологічні та соціальні труднощі виникають найчастіше?

«Не кожен може попросити про допомогу. На превеликий жаль, були військовослужбовці, які не отримали виплати за поранення. Я дізнався про це випадково. Одразу ж зв’язуюсь з військовослужбовцем. На мої питання він відповів, що не хотів нікого завантажувати цим питанням. Насправді, я вже не пам’ятаю, в чому там виникла проблема, але це вирішилось за пару дзвінків в той же день. Цього ж місяця військовослужбовець отримав гроші, які мав отримувати протягом трьох місяців після свого поранення.

В іншому, соціальних труднощів на моєму досвіді не було. Був один випадок у підпорядкованого нам окремого батальйону. Ситуація полягала в тому, що військовослужбовець став свідком поранення декількох інших. Йому тоді пощастило вціліти. Але це настільки його шокувало, що його було

необхідно евакуювати та доставити до медичного закладу. Наразі, він проходить реабілітацію. В кожного різна психіка, і кожен по-різному переживає ті чи інші події.»

- Наскільки активно військовослужбовці залучаються до власного відновлення?

«Наше основне завдання, щоб вони були проконсультовані та здатні самостійно приймати участь у процесах свого відновлення. Раз на тиждень ми обдзвонюємо кожного, спілкуємось, дізнаємось новини про одужання, чуємо нові питання. Це тривалий процес. Найголовніше: щоб поранений відчував, що в будь-який момент може звернутись до когось за допомогою. Не завжди це може бути сім’я, але завжди може бути третя сторона, яка не засуджуватиме, допоможе, і збереже всі деталі в таємниці. Ми завжди нагадуємо, що завжди можемо поспілкуватись на теми, які не з кожним можна обговорити. Тобто, все конфіденційно.»

Аналіз відповідей респондента дозволяє зробити висновок, що сучасний соціальний супровід поранених військовослужбовців не обмежується вирішенням адміністративних чи правових питань, а спрямований на формування активної позиції самого військовослужбовця у процесі власного відновлення. За словами респондента, одним із головних завдань фахівця є забезпечення пораненого необхідною інформацією, консультування щодо доступних можливостей та створення умов для його самостійної участі у вирішенні питань, пов'язаних із лікуванням, реабілітацією та соціальною адаптацією.

Окремого значення набуває забезпечення конфіденційності та психологічної безпеки. Респондент наголошує на важливості створення простору довіри, у якому військовослужбовець може відкрито обговорювати проблеми, сумніви чи переживання без страху осуду або розголошення особистої інформації. Такий підхід сприяє своєчасному виявленню проблем та підвищує ефективність подальшої роботи.

Отримані результати мають особливе значення для підтвердження авторської концепції соціального супроводу поранених військовослужбовців. Практика, описана респондентом, фактично демонструє реалізацію принципу збереження суб'єктності військовослужбовця, оскільки клієнт розглядається як активний учасник власного відновлення.

Крім того, наведений приклад підтверджує практичне застосування ресурсно-орієнтованої моделі соціального супроводу. Основна увага фахівця спрямовується не лише на вирішення наявних проблем, а й на підтримку внутрішніх ресурсів військовослужбовця, його здатності адаптуватися до нових обставин та брати активну участь у власному відновленні. Саме така модель дозволяє забезпечити не лише отримання допомоги, але й поступове повернення особи до максимально можливої самостійності та соціальної активності.

Найбільш системоутворюючим методом виступає кейс-менеджмент. Фактично він виконує функцію “каркасу”, на який накладаються інші методи соціальної роботи. Він забезпечує: координацію між медичними, адміністративними та соціальними структурами; безперервність супроводу військовослужбовця; контроль за проходженням процедур (ВЛК, виплати, реабілітація).

Соціальне консультування в соціальному супроводі поранених військовослужбовців забезпечує: інформування щодо соціальних прав; роз’яснення процедур отримання виплат і статусів; зниження рівня невизначеності у військовослужбовця.

Метод соціальної діагностики на практиці дозволяє: оцінити стан пораненого військовослужбовця; визначити рівень його соціальних потреб; виявити бар’єри у доступі до послуг.

Методи соціального посередництва та представництва інтересів проявляються у ситуаціях, коли військовослужбовець: не може самостійно взаємодіяти з установами; потребує супроводу в комунікації з реабілітаційними

центрами; стикається з бюрократичними бар'єрами. Ці методи фактично переводять фахівця соціальної роботи у роль активного захисника прав клієнта.

Методи мотиваційної підтримки та роботи з сім'єю спрямовані на: підтримку психологічної стійкості військовослужбовця; формування залученості до процесу відновлення; зменшення соціальної ізоляції. Вони виконують стабілізуючу функцію в довготривалому процесі реабілітації.

Соціальна адаптація виступає фінальним етапом роботи, який спрямований на: відновлення соціального функціонування; повернення до службової або цивільної ролі; формування нових життєвих стратегій.

У результаті дослідження встановлено, що ефективність соціального супроводу поранених військовослужбовців значною мірою залежить від дотримання професійних принципів, застосування відповідних моделей організації допомоги та використання комплексу практичних методів соціальної роботи. Особливого значення набувають принципи гуманістичної спрямованості, щирої залученості, збереження суб'єктності військовослужбовця та недопущення патерналізму, які забезпечують побудову партнерських відносин між фахівцем і отримувачем послуг та сприяють відновленню його автономності.

Аналіз моделей соціального супроводу засвідчив, що найбільш результативним є комплексний підхід, який поєднує медико-соціальну, кейс-менеджмент, ресурсно-орієнтовану, сімейно-орієнтовану та інтеграційну моделі. Їх застосування дозволяє забезпечити безперервність допомоги, координацію між різними суб'єктами підтримки та врахування індивідуальних потреб пораненого військовослужбовця.

Принципи, моделі та методи соціального супроводу становлять єдину взаємопов'язану систему, яка забезпечує цілісність, послідовність і результативність соціальної роботи з пораненими військовослужбовцями та виступає важливою передумовою їхнього успішного відновлення й повернення до активного суспільного життя.

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців

Формування рекомендацій щодо вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців ґрунтується на результатах проведеного емпіричного дослідження, яке дозволило виявити специфіку функціонування системи соціальної підтримки в умовах воєнного стану. Отримані дані свідчать про складність та багаторівневість соціального супроводу, який одночасно охоплює медичну, соціальну, правову та адміністративну складові.

У сучасній науковій літературі соціальний супровід розглядається як інтегрований процес довготривалої підтримки клієнта, спрямований на відновлення його соціального функціонування, забезпечення доступу до соціальних послуг та координацію між різними суб’єктами допомоги. У випадку поранених військовослужбовців цей процес набуває особливої складності через поєднання медичних, психологічних та соціально-правових проблем.

У межах даного дослідження найбільш релевантними є кейс-менеджмент модель, медико-соціальна модель, ресурсно-орієнтований підхід та інтеграційна модель соціальної роботи. Саме ці підходи формують концептуальну основу для розробки практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності системи соціального супроводу.

Результати емпіричного дослідження свідчать, що одним із критичних етапів соціального супроводу є момент отримання інформації про поранення військовослужбовця. У практиці соціальної роботи в умовах військової служби часто спостерігається затримка між фактом поранення та початком роботи соціального фахівця, що знижує ефективність подальшого супроводу.

Як зазначає респондент, інформація про поранення надходить через різні служби, найчастіше через медичний напрямок, і не завжди має оперативний характер. Це створює ситуацію, коли соціальний працівник змушений діяти в умовах часткової або неповної інформації.

У зв’язку з цим доцільним є впровадження системних змін, зокрема: створення єдиного алгоритму первинного інформування соціальних служб; формалізація часу передачі інформації про поранення; впровадження внутрішньої цифрової системи обліку випадків; визначення відповідальних осіб за оперативну комунікацію між службами.

З точки зору теорії соціального менеджменту, раннє інформування є ключовим елементом ефективного кейс-менеджменту, оскільки дозволяє зменшити невизначеність та забезпечити своєчасне планування втручання.

Аналіз емпіричних даних показав, що соціальний супровід поранених військовослужбовців неможливий без тісної взаємодії між різними структурними підрозділами військової системи. Водночас ця взаємодія часто має фрагментарний характер, що ускладнює процес прийняття рішень та затягує реалізацію соціальних гарантій.

Респондент підкреслює, що ключовими партнерами соціального працівника виступають медична, юридична та адміністративна служби, а також командування. Однак відсутність єдиного координаційного центру призводить до дублювання функцій або втрати інформації.

У цьому контексті пропонується: створення міжвідомчих координаційних груп кейс-менеджменту; закріплення відповідальності за кожним випадком; регулярні координаційні зустрічі служб; впровадження єдиних стандартів комунікації.

Теоретично це відповідає моделі інтегрованої соціальної роботи, яка передбачає об’єднання ресурсів різних систем для досягнення спільного результату.

Однією з найбільш проблемних сфер, виявлених у ході дослідження, є процес оформлення документів, що підтверджують право військовослужбовця на соціальні виплати. Особливо критичним є висновок військово-лікарської комісії, який визначає причинний зв’язок між пораненням і проходженням служби.

Практика показує, що навіть за очевидних обставин можуть виникати помилки або неточності в документах, що призводить до затримки виплат або необхідності повторного проходження процедур.

З метою усунення цих проблем доцільно: стандартизувати документообіг між ВЛК, фінансовими та соціальними підрозділами; запровадити попередній контроль документів соціальними працівниками; забезпечити юридичний супровід складних випадків; мінімізувати повторні адміністративні процедури.

З позиції адміністративної соціальної роботи це дозволяє зменшити рівень бюрократичного навантаження на клієнта та підвищити доступність соціальних прав.

Емпіричні дані переконливо свідчать, що кейс-менеджмент є центральною моделлю соціального супроводу поранених військовослужбовців. Саме він забезпечує безперервність допомоги та координацію всіх залучених сторін.

Респондент фактично описує класичну модель кейс-менеджменту, яка включає: оцінку ситуації; планування втручання; координацію послуг; моніторинг стану клієнта; оцінку результатів.

У зв’язку з цим рекомендується: офіційно закріпити роль кейс-менеджера у структурі військової соціальної роботи; забезпечити індивідуальний план супроводу для кожного військовослужбовця; впровадити систему постійного моніторингу випадків; забезпечити міжетапну безперервність супроводу.

Особливістю сучасного соціального супроводу є перехід від патерналістської моделі до ресурсно-орієнтованої, у якій військовослужбовець виступає активним учасником процесу відновлення.

Респондент підкреслює важливість регулярного контакту, інформування та підтримки, що формує у військовослужбовця відчуття безпеки та залученості.

У цьому контексті рекомендується: посилити індивідуальне консультування; розвивати навички самостійного прийняття рішень;

забезпечити довготривалу комунікаційну підтримку; створити умови психологічної безпеки.

Це відповідає сучасним підходам соціальної роботи, орієнтованим на розвиток автономії клієнта.

Рекомендується: інтегрувати психологічну допомогу у соціальний супровід; забезпечити регулярний психологічний моніторинг; впровадити кризове консультування; розвивати довгострокові програми адаптації.

Довіра є ключовим елементом ефективного соціального супроводу. Респондент наголошує на важливості конфіденційності як основи взаємодії з військовослужбовцями.

Рекомендується: нормативно закріпити стандарти конфіденційності; проводити навчання персоналу з етики; впровадити правила комунікації у кризових ситуаціях; забезпечити захист персональних даних.

Сучасні умови потребують цифровізації процесів соціальної роботи. Це дозволить підвищити швидкість обміну інформацією та зменшити адміністративні ризики.

Доцільно: створити електронні кейс-карти військовослужбовців; впровадити систему трекінгу супроводу; забезпечити захищений доступ до даних; автоматизувати частину звітності.

Ефективність соціального супроводу значною мірою залежить від рівня підготовки фахівців. В умовах війни соціальний працівник виконує багатофункціональну роль.

Рекомендується: регулярне навчання кейс-менеджменту; підготовка з кризового консультування; розвиток міждисциплінарних компетентностей; обмін досвідом між підрозділами.

Висновки до розділу.

Таким чином, запропоновані рекомендації спрямовані на системне вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців. Їх реалізація передбачає комплексні зміни на рівні організації міжвідомчої

взаємодії, оптимізації адміністративних процедур, посилення кейс-менеджмент підходу, розвитку ресурсно-орієнтованої моделі та цифровізації процесів.

У сукупності ці заходи дозволяють сформувати більш ефективну, гуманістичну та клієнтоорієнтовану систему соціального супроводу, що відповідає сучасним викликам воєнного часу.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективність соціального супроводу поранених військовослужбовців значною мірою залежить від рівня координації між суб'єктами соціальної підтримки, оперативності реагування на потреби військовослужбовця та комплексності наданої допомоги. Аналіз емпіричних даних дозволив виявити низку проблемних аспектів, пов'язаних із міжвідомчою взаємодією, інформаційним обміном, організацією документообігу, психологічною підтримкою та кадровим забезпеченням системи соціального супроводу.

Встановлено, що перспективними напрямами вдосконалення системи соціального супроводу є цифровізація процесів соціальної роботи, розвиток ресурсно-орієнтованого підходу, інтеграція психологічної допомоги до структури супроводу, посилення захисту конфіденційної інформації та підвищення професійної компетентності фахівців соціальної сфери. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню доступності соціальних послуг, скороченню адміністративних бар'єрів, посиленню міжвідомчої взаємодії та забезпеченню більш ефективного захисту прав і законних інтересів поранених військовослужбовців.

Вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців потребує комплексного підходу, що поєднує організаційні, правові, інформаційні та кадрові зміни. Запропоновані рекомендації створюють підґрунтя для формування сучасної, цілісної та клієнтоорієнтованої системи соціальної підтримки, здатної ефективно відповідати на виклики воєнного часу та забезпечувати належні умови для відновлення, адаптації та подальшої соціальної інтеграції захисників України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було розкрито теоретичні та практичні засади соціального супроводу поранених військовослужбовців, визначено особливості його організації в сучасних умовах та окреслено напрями подальшого вдосконалення.

Дослідження історичного розвитку соціальної підтримки військовослужбовців засвідчило, що турбота про поранених воїнів має багатовікову традицію. Починаючи від перших форм державної та громадської допомоги у країнах Стародавнього світу і завершуючи сучасними моделями соціального захисту, суспільство поступово формувало механізми підтримки осіб, які зазнали поранень під час виконання військового обов'язку. В українській історії особливе значення мали практики допомоги пораненим козакам Запорозької Січі, а в сучасний період система соціального захисту військовослужбовців набула комплексного характеру.

У процесі уточнення основних понять дослідження встановлено, що соціальний супровід поранених військовослужбовців є цілеспрямованим процесом комплексної підтримки особи на всіх етапах лікування, реабілітації та соціальної адаптації. Його зміст охоплює інформування, консультування, координацію отримання соціальних послуг, захист прав військовослужбовців, сприяння реалізації державних гарантій, а також підтримку членів їхніх сімей. Визначено, що ефективний соціальний супровід повинен поєднувати медичний, психологічний, соціальний та правовий компоненти.

Аналіз підходів і методів дослідження соціального супроводу поранених військовослужбовців показав доцільність використання системного, комплексного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та правозахисного підходів. Їх застосування дозволяє розглядати соціальний супровід як багаторівневу систему взаємодії між військовослужбовцем, його сім'єю, державними установами, медичними закладами та суб'єктами соціальної роботи.

Встановлено, що нормативно-правове забезпечення соціального супроводу поранених військовослужбовців в Україні має достатньо розгалужену законодавчу основу. Правові гарантії закріплені в Конституції України, міжнародних актах та спеціальному законодавстві, зокрема у законах України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальні послуги», «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» та інших нормативно-правових актах. Разом із тим практика їх реалізації потребує постійного вдосконалення відповідно до сучасних викликів.

З'ясовано, що соціальний супровід поранених військовослужбовців ґрунтується на принципах комплексності, безперервності, адресності, індивідуального підходу, доступності та міжвідомчої взаємодії. Особливого значення набуває координація діяльності між військовими частинами, медичними закладами, органами соціального захисту, громадськими організаціями та сім'ями військовослужбовців. Реалізація цих принципів сприяє підвищенню ефективності відновлення та соціальної адаптації поранених захисників.

Аналіз сучасного стану соціального супроводу поранених військовослужбовців засвідчив, що повномасштабна війна суттєво змінила характер потреб цієї категорії осіб. Масштабна мобілізація населення, зміна структури Збройних Сил України, збільшення кількості бойових поранень, широке застосування безпілотних систем та інших сучасних технологій ведення війни зумовили появу нових викликів у сфері соціальної роботи. Крім того, змінилися суспільне сприйняття військовослужбовців та їхня власна самоідентифікація, що потребує врахування психологічних, соціальних та ціннісних аспектів під час здійснення соціального супроводу.

Проведене дослідження дозволило визначити основні напрями вдосконалення системи соціального супроводу поранених військовослужбовців. До них належать: посилення міжвідомчої координації між усіма суб'єктами соціального супроводу; розвиток інституту персонального

супроводу військовослужбовців за принципом «єдиного вікна»; підвищення рівня професійної підготовки фахівців соціальної роботи; розширення програм психологічної підтримки та соціальної адаптації; удосконалення механізмів працевлаштування та професійної перекваліфікації поранених військовослужбовців; активніше залучення громадських і ветеранських організацій до процесу соціального відновлення захисників України.

Отже, соціальний супровід поранених військовослужбовців є важливою складовою державної політики соціального захисту та підтримки осіб, які виконують свій обов’язок із захисту України. Ефективність цієї діяльності безпосередньо впливає на успішність реабілітації, соціальної адаптації та повернення військовослужбовців до повноцінного життя, а тому потребує подальшого розвитку та вдосконалення відповідно до сучасних потреб українського суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білосевич І. А., Олексюк М. П. Зміст роботи соціальних працівників щодо корекції адитивної поведінки учасників АТО/ООС засобами реабілітації. *Матеріали II Міжнародного літнього наукового симпозіуму (м. Одеса, 26–27 липня 2019 р.) Одеса :* ГО «Інститут інноваційної освіти», 2019. С. 104-107.

2. Бриндіков Ю. Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи : монографія. Хмельницький : Поліграфіст, 2018. 372 с.

3. Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 12-13 лютого 2016 року. URL: https://psy.knu.ua/files/pdf/web/download/Збірник_тез_Військова_психологія_2016.pdf (дата звернення: 25.09.2024).

4. Віцукаєва К. Соціальний супровід клієнта : навч. посіб. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 322 с.

5. Грень Т. Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2022. № 6. Т. 33 (72). С. 80-84. DOI: https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/13.

6. Гнатенко К. В. Щодо питань та принципів соціального забезпечення. *Право і суспільство.* 2018. Частина 2. С. 44-48.

7. Голуб О. Кузьменко Є. Порадник висвітлення соціальних прав. 20 с. URL: https://rm.coe.int/manual-coverage-of-social-rights-and-vulnerable-groups-inthe-ukrainia/1680a06168. (дата звернення: 15.11.2025)

8. Горілий А.Г. Історія соціальної роботи: навч. посіб. Тернопіль: Видавництво Астон, 2004 174 с.

9. Гоцуляк Н. Є. Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки*. 2015. № 1(74). С. 378-390.

10. Деякі питання впровадження діяльності служб супроводу військовослужбовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2024 № 948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948-2024-п#Text (дата звернення: 15.11.2025)

11. Зеленко Н., Зеленко В. Особливості функціонування Європейських моделей соціального захисту : досвід для України. *Вісник Львівського університету. Серія економічна.* 2019. № 57. С. 264-270.

12. Ільченко Р., Беседа П., Гончарова Н., Гриньова М. Психологія розвитку та життєстійкості особистості: наукові студії. Полтава : Видавництво Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленк, 2024. https://doi.org/10.33989/pnpu.538

13. Коленіченко Т. Концептуалізація поняття «реінтеграція» в умовах збройного конфлікту в Україні. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді.* 2022. No 26. Кн. 1. URL: https://ojs.ipv.org.ua/index.php/journal/article/view/66/67 (дата звернення: 29.09.2024).

14. Конституція України: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

15. Корнієнко І. О., Лісовецька І. М., Луценко Ю. А. Досвід надання допомоги дітям та сім'ям - жертвам військового конфлікту : практ. посіб. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 152 с.

16. Кубіцький С.О. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах : навч. посіб. Київ : ДАКККІМ, 2009. 298с.

17. Лазоренко Б., Кальницька К. Теоретична модель соціально-психологічного супроводу реадаптації ветеранів. *Наукові студії з соціальної та політичної психології.* 2019. № 44 (47). С. 26–36. URL: https://doi.org/10.33120/ssj.vi44(47).114 (дата звернення: 25.09.2024).

18. Ломакін Г. І. Соціально-психологічні складові соціальної роботи з учасниками бойових дій : метод. посіб. Харків : Оберіг, 2014. 130 с.

19. Лукомська С. Особливості психологічних травм Російсько-Української війни у контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. Львів, 2022. Спецвипуск. С. 78–85.

20. Маловічко, О., Торквато, В., Зозуляк-Случик, Р., Бутченко, Т. Адаптивна модель підготовки соціальних працівників до кризового втручання та психосоціального супроводу ветеранів різного віку в громаді. *Ввічливість. Humanitas.* 2025. №3. С. 96–108.

21. Матрос О. О. Система соціального захисту в Україні : навч. посіб. Умань : Візаві, 2021. 175 с.

22. Олексюк Н. Теоретичні засади соціального супроводу учасників бойових дій (ветеранів війни) та демобілізованих осіб в об'єднаній територіальній громаді. *Соціальна робота: виклики сьогодення : збірник наукових праць за матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 травня 2023 р.).* Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 122-125.

23. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навчальний посібник. Том 3. / за ред. Л. Гридковець. Київ, 2018. 236 с. URL: https://emed.library.gov.ua/medytsyna-voiennoho-i-povoiennoho-chasu/osnovy-reabilitatsiynoi-psykholohii-podolannia-naslidkiv-kryzy-tom-3/. (дата звернення: 14.11.2025)

24. Павленко В. С. Захист прав військовослужбовців та їх сімей. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. URL: http://lsej.org.ua/7_2020/34.pdf (дата звернення: 15.11.2025)

25. Паливода Л. І. Проблема визначення понять «психічна травма», «психологічна травма» та «травма втрати» у психологічних проекціях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія : Психологія. 2021. Том 32 (71) Ло 6. С. 68-71.

26. Пєша І. В. Соціальний супровід як форма комплексної соціальної допомоги. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 11(2). С. 193-199.

27. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.05.23).

28. Пінчук Р. С. Правовий захист учасників бойових дій та ветеранів війни. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. Одеса : Гельветика, 2019. Вип. 83. С. 175-183.

29. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України № 2232-XII від 12.04.2026. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text. (дата звернення: 29.09.2024).

30. Про затвердження професійного стандарту «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» : Наказ Міністерства у справах ветеранів України від 31.12.2024 № 508. URL: https://surl.li/tcydge (дата звернення: 15.11.2025)

31. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII : станом на 25 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення: 03.10.2024).

32. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII : станом на 20 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text (дата звернення: 03.10.2024).

33. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text (дата звернення: 03.10.2024).

34. Реінтеграція ветеранів – світовий та український досвід. 2023. *Громадський Простір*. URL: https://www.prostir.ua/m/?id=207406 (дата звернення: 29.09.2024).

35. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / UNDP. 2023. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/Reintegration-manual.pdf (дата звернення: 25.09.2024).

36. Семигіна Т. В. Інформаційне забезпечення діяльності соціальних служб та організацій. *Соціальна робота в Україні: перші кроки* [кол. монографія; ред. В. І. Полтавець]. Київ : KM Academia, 2000. С.173-196. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/4114 (дата звернення: 15.11.2024).

37. Соціальний супровід ветеранів АТО/ООС у процесі їх реінтеграції та адаптації до умов сучасного соціуму : метод. рек. Київ : Гнозіс, 2021. 160 с. URL: https://ifsa.kiev.ua/vidannya/metodichn-rekomendacz-soczalnij-suprovd-veteranv-ato/oos-u-proczes-x-rentegraczta-adaptacz-do-umov-suchasnogo-soczumu.html (дата звернення: 25.09.2024).

38. Туриніна О.Л. Психологія травмуючих ситуацій : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ДП «Вид. дім Персонал», 2017. 160 с.

39. Фрідріх Ю., Люткефенд Т. Довга тінь Донбасу. Реінтеграція ветеранів та зміцнення суспільної єдності в Україні. *GPPi.* URL: https://gppi.net/media/GPPi_2021_Friedrich_Luetkefend_Long-Shadow-ofDonbas_ukr.pdf (дата звернення: 25.09.2024).

40. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 174 с.

41. Шумейко А., Беспалько А. Основи військово-соціальної роботи в Збройних силах України та арміях провідних країн світу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2019. № 1(5). С. 6-19.

42. Horgan O. & MacLachlan M. Psychosocial adjustment to lower-limb amputation: A review . *Disability and Rehabilitation.* 2004. Volume 26, Issue 14-15. P. 837–850. DOI: https://doi.org/10.1080/09638280410001708869.

43. Zidarov D., · Swaine B., Gauthier-Gagnon C. Quality of Life of Persons With Lower-Limb Amputation During Rehabilitation and at 3-Month Follow-Up.

Archives of Physical Medicine and Rehabilitation. 2009. Volume 90. Issue 4. April. P. 634–645. DOI: https://doi.org/10.1016/j.apmr.2008.11.003.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА ЕКСПЕРТА

дослідження на тему «Соціальний супровід поранених військовослужбовців»

Шановний експерте, фахівець у сфері соціальної роботи!

Я, студент спеціальності «Соціальна робота» Запорізького національного університету, в рамках підготовки кваліфікаційної роботи проводжу дослідження на тему «Ефективність технологій превенції безвідповідального батьківства». Прошу Вас взяти участь у даному дослідженні, метою якого є вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців. Ваша професійна, експертна думка є надзвичайно цінною і допоможе мені у підготовці кваліфікаційної роботи. Результати будуть використані в науковій роботі для аналізу соціального супроводу поранених військовослужбовців в рамках дослідження. Щиро дякую вам за допомогу.

Відомості про респондента

1. Посада: ________
2. Військове звання (за наявності): _____
3. Місце проходження служби:_____
4. Загальний стаж військової служби: _____

5. Досвід роботи у сфері соціального супроводу військовослужбовців:

* до 1 року;
* 1–3 роки;
* 3–5 років;
* понад 5 років.

6. Чи маєте Ви спеціальну освіту у сфері соціальної роботи?

* Інша освіта (вкажіть): _____

Основна частина інтерв'ю

1. Як відбувається перший контакт із пораненим військовослужбовцем?

2. Як Ви отримуєте інформацію про санітарні втрати та поранених військовослужбовців?

3. На якому етапі лікування або евакуації зазвичай розпочинається соціальний супровід?

4. Які основні функції виконує фахівець із соціального супроводу поранених військовослужбовців?

5. Як організована взаємодія між соціальним працівником, медичним персоналом та командуванням військової частини?

6. Які установи та організації найчастіше залучаються до процесу соціального супроводу поранених військовослужбовців?

7. Наскільки ефективною є взаємодія між військовими частинами, лікувальними закладами, органами соціального захисту та громадськими організаціями?

8. Які державні або громадські програми підтримки Ви вважаєте найбільш корисними для поранених військовослужбовців?

9. Які питання найчастіше турбують поранених військовослужбовців під час лікування та реабілітації?

10. Які запити переважають:

а) соціальні;

б) правові;

в) медичні;

г) психологічні;

д) матеріальні;

е) сімейні?

11. Які категорії поранених військовослужбовців потребують найбільш інтенсивного соціального супроводу?

12. Які труднощі найчастіше виникають під час оформлення документів для поранених військовослужбовців?

13. Які проблеми виникають під час отримання соціальних виплат, компенсацій або статусу особи з інвалідністю внаслідок війни?

14. Чи достатньо поінформовані військовослужбовці щодо своїх прав і соціальних гарантій?

15. Яких змін, на Вашу думку, потребує система документального забезпечення та соціальних виплат?

16. Які психологічні труднощі найчастіше виникають у поранених військовослужбовців?

17. Які соціальні труднощі виникають найчастіше після отримання поранення?

18. Наскільки активно самі військовослужбовці залучаються до процесу власного відновлення та реабілітації?

19. Які чинники найбільше сприяють успішному відновленню військовослужбовця?

20. Яку роль у процесі відновлення відіграє сім'я військовослужбовця?

21. Які основні проблеми сучасної системи соціального супроводу поранених військовослужбовців Ви можете виділити?

22. Які позитивні зміни відбулися в системі соціального супроводу за останні роки?

23. Які рекомендації щодо вдосконалення соціального супроводу поранених військовослужбовців Ви могли б запропонувати?

24. Що, на Вашу думку, є найважливішим для забезпечення ефективного соціального супроводу поранених військовослужбовців?

Дякуємо за участь в інтерв'ю та надану інформацію.

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Остапенко Микита Олександрович, студент 4 курсу, форма навчання заочна, факультет соціології та управління, спеціальність «соціальна робота», освітньо-професійна програма «соціальна робота», адреса електронної пошти: osssadina@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальний супровід поранених військовослужбовців» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____Підпис_____ПІБ (студент) Остапенко О.М.
Дата_____Підпис_____ПІБ (науковий керівник) Масюк О.П.